

Källa: pixabay.com

Rovdjur på schemat

Text: Anna Westerlund (projektledare)
och Susanne Jansson, Färsna Naturcentrum
E-post: anna@naturvardsstiftelsen.se

“Vad hör ni?” Eleverna lyssnar knäpptysta. “Det är ju vargyl!” Naturskolan Färsna Naturcentrum har tillsammans med flera samarbetspartner utvecklat ett koncept för att arbeta med rovdjursfrågan och ser gärna att fler skolor tar efter.

De stora rovdjuren berör de flesta elever. De har ofta egna erfarenheter från verkligheten, morfars berättelser, folksagor, böcker, filmer eller från fantasin. Beroende på var man bor i landet är rovdjursfrågan mer eller mindre central, men den lämnar sällan någon oberörd.

I Roslagen blev rovdjursfrågan extra aktuell för fyra år sedan i samband med nyetablering av varg i ett revir söder om Norrtälje. Norrtälje Naturvårdsstiftelse (NNS), som driver den pedagogiska verksamheten Färsna Naturcentrum, såg att det fanns ett behov av information, stöd och metoder och undersökte därför hur man kunde arbeta med rovdjursfrågan i skolan.

Rovdjursfrågan upplevs ofta som kontroversiell och komplex och NNS funderade därför ett tag innan arbetet påbörjades. Skulle Färsna Naturcentrum kunna bli ett forum för rovdjursfrågan och en värdefull resurs i regionen? Skulle man våga? NNS tog kontakt med Rovdjurscentret De 5 Stora och Länsstyrelsen

i Stockholms län, vilket resulterade i ett givande samarbete, som även har fått stöd från Naturvårdsverket.

Färsna Naturcentrum anordnar nu ”rovdjursdagar” för elever och har utvecklat ett koncept med en mobil rovdjursutställning, metoder och upplägg. Man har också köpt in Rovdjurslådan från Viltskadecenter, som exempelvis innehåller skelettskallar och skinn från olika rovdjur.

På Färsna Naturcentrum menar man att rovdjursfrågan är ett fantastiskt tema att arbeta med i grundskolan. Ämnet engagerar eleverna, motiverar dem att lära mer samt utvecklar deras förmåga till kommunikation, analys och informationshantering. Färsna Naturcentrum vill därför inspirera pedagoger i hela landet att börja arbeta med stora rovdjur på liknande sätt, gärna i samarbete med rovdjurscenter och myndigheter.

Arbetet med rovdjursfrågan i skolan har bland annat som mål att öka kunskapen om djuren och öka förståelsen för att vi tycker olika i denna komplexa fråga. Ett annat mål är att bidra till en mer konstruktiv dialog kring hur samspelet mellan rovdjur och människor ska se ut i framtiden. Rovdjurstemat erbjuder en möjlighet för eleverna att arbeta mot många av kursplanernas mål i läroplanen (Lgr11) och utveckla de förmågor som där efterfrågas.

Innan arbetet med ett rovdjurstema påbör-

jas är det viktigt att som lärare tänka igenom sitt objektiva ledarskap så att man alltid kan möta elevers olika åsikter och förhålla sig neutral. Varje år anordnas kraftigt subventionerade utbildningar för pedagoger av Rovdjurscentret De 5 Stora i Järvsö men även av Länsstyrelsen i Stockholms län. Många av de övningar som finns på Rovdjurscentret De 5 Storas webbaserade rovdjursskola går dock att använda även utan större förkunskaper.

Rovdjursövningar

En lektion eller dag med rovdjurstema kan inledas med en presentation innehållande bilder, filmer och ljud och nyckelbegrepp som rovdjur, näringskedja och ekologi. Kontakta Rovdjurscentret De 5 Stora eller hämta inspiration från deras webbaserade rovdjursskola. Besök museer som har samlingar med rovdjur. Låt gärna eleverna, om möjligt, få känna på pälsar och skelettskallar. Hur ser rovdjurets tänder ut och varför ser de ut just så? Sinnliga upplevelser väcker elevernas nyfikenhet och gör det lättare att koppla ihop teori och praktik.

Rovdjursslöjd

Låt eleverna såga till en bricka av enträ och borra ett hål, så att den kan användas som halsband eller nyckelring. Låt dem sedan rita ett rovdjursspår med blyertspenna. Beroende på elevernas ålder och tillgänglig tid kan de därefter bränna in spåret eller fylla i med permanent penna. På baksidan skriver de artnamnet på svenska eller latin. Avslutningsvis trär de i en lädersnodd som de knyter ihop med en knop. Aktiviteten

Foto: Anna Westerlund

visar att det estetiska uttrycket stärker den teoretiska kunskapen.

Förvaltning och demokrati

Ta med dig klassen ut i närmaste skog. Vilka beslutar att vi ska ha stora rovdjur i Sverige? Här är ett utmärkt tillfälle att prata om demokrati samt begrepp som riksdag och regering. 2001 beslutades att vi ska ha en livskraftig rovdjursstam i Sverige. Rovdjursförvaltningens ansvar ligger på Naturvårdsverket och Länsstyrelserna. Hur kan Länsstyrelsen ha koll på hur många djur som finns av varje art bland de stora rovdjuren? Här blir det intressanta diskussioner om sändare, inräkning vid olika årstider och jakt. Framförallt blir det diskussioner om etik. Här är också ett bra tillfälle att diskutera rennäringen och samers rättigheter. Hur mycket ska människan bestämma över djuren? Hur ska djur och människor samspela bäst?

För att göra även denna aktivitet sinnlig kan man gömma en nallebjörn i skogen med en sändare. En enkel pejl som man använder på till exempel jakthundar kan användas. Samla gruppen i stillhet. Sätt på pejlen. Åt vilket håll tror eleverna att djuret finns? Varåt låter signalen högst? Smyg ditåt. När ni närmare er får eleverna leta efter djuret. När en elev hittat björnen kan man samlas och diskutera möjligheter och svårigheter med sändare. Vilken årstid är bäst att spåra djur? Uppmana även eleverna som avslutning att mejla till Länsstyrelsen när de gjort observationer av något stort rovdjur. Vi kan alla på detta sätt hjälpas åt med rovdjursförvaltningen.

Elevkommentarer

"Tänk att vargens och hundens tassavtryck är så lika!"

"Jag kommer aldrig att glömma att vargens käkar kan vara så starka att de kan bita av lårbenet på en älg!"

"Det verkar inte lätt att vara rovdjursexpert. Det är ju rena detektivarbetet att ta reda på vem som dödat fåren."

"Vi hade ett får hemma som var dödat i hagen. Alla trodde det var vargen men det var lo."

"Vår hund blev dödad av en varg!"

Rovdjurscentret De 5 Stora har sitt besökscentrum i Järvsö men agerar nationellt. Kontakta dem för studiebesök och fortbildningar. Övningarna i artikeln är inspirerade av deras skolwebb: www.rovdjursskolan.se, där man förutom övningar finner handfasta metodtips, bilder och filmer.

Antal stora rovdjur
i Sverige 2014:

- 370 vargar
- 600-900 järvar
- 840-1 200 lodjur
- 2 800 björnar

Källa: Rovdjurscentret De 5 Stora
Bild: pixabay.com

Värderingsövningar

I diskussioner om rovdjur tycker människor ofta väldigt olika. Det är inte alltid vi är medvetna om vilka värderingar som styr våra handlingar. Elever vet också ofta vad deras föräldrar och far- och morföräldrar tycker, men har kanske inte reflekterat över vad de själva egentligen tycker. Syftet med värderingsövningar är att varje elev ska få möjlighet att säga vad de tycker, lyssna på och få förståelse för andras åsikter och fundera på vad de själva tycker när de lärt sig mer om hur andra ser på frågan.

Fyrahörnsövningen

I fyrahörnsövningen står alla elever i en klunga och får först en fråga att ta ställning till och sedan fyra alternativ, som representeras av klassrummets fyra hörn eller av fyra uppmärskade hörn om man är utomhus. Exempelvis: *Var i Sverige ska vi ha varg?* I fjällen (1), där vargen själv vill vara (2), i hela Sverige (3) eller ingenstans i Sverige (4). När eleverna placerat ut sig i de olika hörnen kan läraren fråga om någon vid varje alternativ vill berätta om sitt val. Sedan är det bara att fundera ut fler påståenden.

Vem har mest rätt till skogen?

Laminera små lappar med olika text på, exempelvis orienterare, skogsägare, politiker, jägare, barn och olika djur. Gör ett hål i varje lapp och knyt i ett snöre. Ta med dig klassen till en skog, dela in eleverna parvis och ge dem två lappar. Låt dem sedan gå iväg en stund och diskutera vem som har mest rätt till skogen. När de återvänder får de hänga upp lapparna i en gran. Anser de att till exempel rådjuret har mest rätt till skogen hänger de den lappen högst upp och så hamnar kanske jägaren i mitten. När alla har hängt upp lapparna får eleverna lyssna på

varandras åsikter och argumentera för sitt ställningstagande. Har man gott om tid är det bra om eleverna får flytta sin lapp om de har ändrat ställningstagande under diskussionens gång.

Sagor och myter

Sagor har funnits i alla tider. Tänd en lykta eller en eld och låt berättandet börja. En bra inledning är att fråga eleverna om sagor där vargen är med. Vilka känner de till? Hur är vargens karaktär? Vilka sagor känner de till med björnar? Hur är björnens karaktär? Varför är det så här? Kan det förklara varför många människor är rädda för vargar? Låt klassen skriva tvärtomsagor, där exempelvis björnarna är listiga och glupska och vargarna mysiga. Sagorna kan sedan dramatiserars i form av en föreställning.

Två av Norrtälje
Naturvårdsstiftelses
(NNS) huvudsakliga
syften är att tillvara
och stärka allmänhetens
intresse för miljö- och naturvårdsfrågor och
informera om Roslagens natur, miljövård och
de ekologiska sambanden.

Stiftelsen förvaltar Färsna gård i Norrtälje och driver naturskoleverksamheten Färsna Naturcentrum, som erbjuder skoldagar året runt för elever enligt gällande läroplan i skiftande biotoper och miljöer, som ett komplement till ordinarie undervisning. Färsna Naturcentrum erbjuder också fortbildningar i utomhuspedagogik, samt driver projekt kopplade till pedagogik, tillgänglighet, hållbarhet och integration/mångfald.

Mer information finns på www.naturvardsstiftelse.se och www.farsnanaturcentrum.se.